

Емил Димитров

НЕФРИТЕНИЯТ АМУЛЕТ

ВЕЛИЧИЕТО НА ДОБРОТИЦА

Консултант: доц. д-р Иван К. Лазаров

Рецензент: проф. Пламен Павлов

Редактор: Драгомил Георгиев

Художествено оформление: Боян Янев

© Емил Борисов Димитров – автор, 2021

© Издателство „Фабер“, 2021

ISBN: 978-619-00-1396-9

Емил Димитров

НЕФРИТЕНИЯТ АМУЛЕТ

ВЕЛИЧИЕТО НА ДОБРОТИЦА

исторически роман

2021 г.

С най-голяма благодарност и уважение
към всички български историци,
посветили живота си на издирването и събирането
на златните страници от българската история,
превърнали се в основа за този роман.

Емил Димитров

Деспот Добротица и българският XIV век през погледа на писателя Емил Димитров

Културната и обществена история е богата с примери, че няма по-добър „ключ“ към истините и загадките на миналото от литературата. В емоционален план са водещи поезията и драматургията, да не забравяме и синтеза на изкуствата в лицето на театъра и операта... Трябва да признаем обаче, че пътят на познанието на историческите събития и личности минава през историческите романи. Ако светът знае повече за емблематичните френски крале, това се дължи най-вече на романите на Морис Дрюон. Можем да изброим още много романи, новели и есета, дело на автори от ранга на Стефан Цвайг, Анри Троя и други майстори на перото от целия свят. Примерите в българската литература на свой ред ни убеждават как магията на писателското слово „възкресява“ епохите на величие и страдание в нашата история в книгите на Иван Вазов, Стоян Загорчинов, Фани Попова-Мутафова, Николай Хайтов, Антон Дончев и т.н., а в по-ново време – и на Георги Божинов, Владимир Зарев, Галина Златарева, Милен Русков, Весела Ляхова, Маргарит Абаджиев, Силвия Томова, Ивелин Първанов, а и на самия Емил Димитров

Новата книга на Емил Димитров без съмнение ще предизвика интереса на жадния за стойностни четива и все по-взискателен български читател. Със своя роман „Кан Тервел – кошмарът на Халифата“ („Фабер“, 2012 г.) писателят спечели читателската аудитория със своя усет към миналото и неговите герои, със способността си не само да представя мащабни процеси и събития, за които не се знае

особено много, но и да ги изследва в дълбочина, разкривайки непознати и дори неподозирани (!) техни „нюанси“ и „подробности“... В романа „Нефритения амулет“ Емил Димитров се е заел с не по-малко, ако не и по-значимо предизвикателство – да „възкреси“ една от загадъчните, но без съмнение особено значими личности от драматичното четиринадесето столетие. За значимостта на Добротица като историческа личност съществуват категорични свидетелства – български, византийски, западноевропейски, но какво по-голямо доказателство, че името му е увековечено в онова на Добруджа?! Не само историко-географска област, не само житница, но и люлка на българската държавност... В своя роман писателят ни „потапя“ в миналото на „земята на Добротица“, на съществуващата тук през втората половина на XIV в. локална българска държава, в съдбите на нейните господари, „обикновени“ и необикновени хора. Задълбочените знания на Емил Димитров, опиращи се на най-новите изследвания на историческата наука и археологията, достоверно, но и ненадрапчиво са въплътени в ярки и запомнящи се образи – не само на Добротица и неговите близки, но и на политическите съюзници и противници на могъщия деспот, на тогавашните воители, дипломати, строители, моряци, търговци и целия възможен спектър на тогавашното общество. Същевременно в цялата книга, включително и „между редовете“, присъства многовековна история на Добруджа и цяла България, а и на околните земи – било чрез умело „имплантираната“ хроника, своего рода „разказ в (и извън!) разказа“, било чрез загадъчния амулет, идващ от дълбините на столетията... Но повече за всичко това в новия роман на Емил Димитров.

Приятно четене, уважаеми читателю!

проф. Пламен Павлов

Глава първа

– Манол се върна от Варна, господарке. – тихо каза Парушка, личната прислужника на деспина Кераца Петрица.

– Той защо е бил там? – разсеяно попита господарката на Карвуна.

– Ами нали го пратихте да купи сол, подправки и други продукти за кухнята.

– А, да, бях забравила. Какво е свършил?

– Купил е всичко и разказа, че имал интересна среща в някаква кръчма.

Кераца Петрица я погледна въпросително, а Парушка продължи:

– Заприказвал се с някакъв мъж и она споделил, че участвал в битката край крепостта Русокастрон миналата година. Славен бой бил и се гордеел, че участвал в разгрома на ромеите. Казал и много добри думи за сина Ви – цар Иван Александър, защото гърци го благославяли, че ги пощадил и пушал да си ходят по домовете.

– Така е – добра победа постигна тогава Иван, ама за войната и това, което го сполетя си беше виновен император Андроник III. Вместо да направи всичко възможно да сключи съюз с България за да се спре турската напаст, той тръгна да воюва с нас. И какво получи – от владенията му в Азия днес вече почти нищо не остана – всичко завладяха турците, загуби и нови крепости в Тракия, които Иван присъедини към България, загуби и неговото доверие.

– То аз нищо не отбирам, господарке, но ми се струва, че днес най-страшни са турците. – поклати глава Парушка.

– Така е, права си. Правят каквото си поискат и е просто въпрос на време кога ще се прехвърлят в Тракия. Дано до тогава християнските владетели да се разберат и да се съюзят за да ги спрат, че иначе лошо ни чака.

Деспина Кераца Петрица се бе спокойно отпуснала в плетения от ракита стол на чардака на дома си в Карвуна, издигащ се на билото на висок хълм на брега на Черно море. Тя с разсеян поглед следеше малките лодки на прибиращите се рибари. Беше вече ранна есен и привечер бризът носеше първите предупреждения за предстоящите студени дни. Жената потръпна от хладната ласка и се загърна с високата яка на черната си рокля. Зад гърба ѝ безшумно се появи Парушка и наметна на раменете на господарката широк и дебел плетен вълнен шал. Кераца мълчаливо благодари на старата жена с кимане, загърна се с шала и се загледа към тъмносините простори там долу.

От известно време бе започнала да се замисля за бъдещето. Управлението на Карвунската земя, което от доста години лежеше на нейните рамене, още не ѝ тежеше, но вече я безпокоеше въпросът на кого ще остави властта.

Деспот Срацимир загина по най-глупавия начин – преди години излезе с рибари от Карвуна в морето и повече никой не се върна. Така и не се разбра какво точно се беше случило, но вълните изхвърлиха тялото му на брега край нос Галата. Кераца Петрица организира достойно погребение на съпруга си, а черните дрехи не свали до края на живота си.

Усещайки, че краката ѝ започват да изстиват и да изтръпват от дългото седене в стола, Кераца Петрица се размърда. Вдигна високо десницата си и само минута по-късно Парушка се появи до нея. Помогна ѝ да стане и двете бавно се прибраха в стаята.

Прибирайки чиниите от закуската на стопанката, Парушка тихо отрони:

– Прости ми, че ти напомням, господарке, но в другиден Ана има рожден ден, а тя вече е момичка, порасна, пък и обича подаръците.

– Права си за всичко. – въздъхна старата жена. – Ние с теб вече натрупахме годините, ама няма да се предаваме, нали?

Парушка тихо се засмя, усмихна се широко и Кераца Петрица и продължи:

– Утре ти се вземи в ръце и подготви нещо по-специално за обяд – каквото там решиш, по твой избор, а аз ще ги поканя тук, че с тия стари кокали въобще не ми се ходи никъде. Сега тръгвай, щом слезеш долу намери и ми прати Манол.

– Да, господарке. – кимна Парушка и, понесла подноса с чиниите, бавно пое навътре в къщата, а владетелката поsegна към кошничката с бяло грозде на масата до себе си.

Останала сама на чардака, деспина Кераца Петрица се загледа към залива, в който току що бавно влизаха два тежки товарни кораба, свили платната и умело направлявани с веслата от гребците. „Сигурно Балик вече е на пристана и ги чака с хората си.“ – помисли си тя и се върна отново към размислите си от вчера.

Когато Теодора стана мома за женене, деспот Срацимир си хареса за зет Балик – големия син на Тертер, назначен от цар Теодор Светослав за управител на град Карвуна. Тогава българският владетел го дари с титлата кефалия и очакваше от Тертер не само да разшири града и укрепи крепостта, но и да поддържа добри отношения с татарите, които бяха трайна заплаха от североизток. След неговата кончина и по предложение на деспот Срацимир, цар Теодор Светослав назначи за кефалия на Карвуна сина му Балик.

Младият управител се справяше повече от успешно със задълженията си и деспина Кераца Петрица нямаше никакви проблеми с него. „Ами да, то май по-подходящ от него няма да намеря. Пък и натрупа достатъчно опит на тази длъжност – доста години минаха. – помисли старата жена. – Но първо трябва да го питам дали ще е съгласен. Едно е да управляваш един град, друго е да си управител на цялата област. Ето че рожденият ден на внучката идва като след молитва и утре ще разговарям с него за това.“ – мислеше си старата жена, загледана към корабите.

Загледана във влизашите в пристанището кораби, тя отново се замисли за Балик. „Ще трябва да пиша на Иван в Търновград. Той не може да го направи деспот, защото не е член на царското семейство, но виж севаст – може. Севаст Балик – добре звучи, а и на него ще му хареса.“ – подсмихна се владетелката.

Старата жена изведнъж се сети: „Ами амuletът?“ – замисли се и неволно отрони на глас:

– Рано му е още. Нека мине малко време и тогава ще решавам отново. – помълча и сякаш убеждавайки сама себе си, тихо продължи на глас. – То и на кого ли друг да го дам? Амuletът трябва да е в сигурни ръце и на добро място. Търновград е като гнездо от змии! Тук ще си остане!

От унеса я извади тропането на подковани ботуши по дървения под на чардака. Обърна се бавно и пред нея се изправи Петър – десетник от охраната. Младият мъж се поклони стегнато и тихо каза:

– Разрешете да говоря, господарке.

Кераца Петрица махна с ръка и войникът все така тихо продължи:

– Пред вратите на крепостта чака някакъв поп, господарке. Каза, че идвал от Варна и моли да го приеме.

– Кой е той? – попита спокойно стопанката на Карвуна.

– Не съм го питал, господарке, а и на мене кой ли ще ми обърне внимание, но идва с тежка карета и десетина души охрана, значи е някакъв началник. Аз от попските дела нищо не отбирам.

Мимолетна усмивка пробяга по лицето на жената.

– Намери из къщата Парушка и тя да ми го доведе, а ти посрещни охраната му, приберете конете и се погрижете добре за тях, настани хората при вас и ги нахрани.

– Да, господарке. – поклони се отново младият мъж, обърна се и бързо напусна чардака.

По-късно на терасата се появи стройно и красиво девойче, облечено с дълга бяла рокля. След него вървеше едър мъж на средна възраст. Облечен бе в черни свещенически дрехи, с побеляла коса, падаща свободно на раменете му и къса прошарена брада, с тежък златен кръст на гърдите.

Дочула стъпките, деспина Кераца Петрица се обърна и ахна:

– Божура, ти си оздравяла, цветенцето ми! Така се безпокоях за тебе!

– Благодаря, господарке, ти стори толкова много за мен! Чуждоземен лецител чак от Томи доведе! Благодаря още веднъж и това няма да се забрави от мен и рода ми никога. – отговори тихо момичето, поклони се с молитвено скръстени на гърдите ръце и все така тихо продължи: – Това е гостът, господарке. Парушка ме прати да го доведе, защото тя е затънала до уши от работа в кухнята за посрещането на гостите утре.

– Добре, да си жива и здрава! Донеси сега един стол за госта и се навъртай наблизко, та ако ми потрябва нещо – да си ми под ръка. – каза старата жена и после се обърна въпросително и вежливо към госта: – А Вие сте? Какво Ви води насам владико?

– Аз съм епископ Леонтий от Варненско – карвунската метрополия. – отвърна гостът с отчетлив гръцки акцент и с високомерен жест подаде ръка за целуване към стопанката на дома.

Господарката на Карвуна не помръдна. Изгледа го презрително и студено процеди:

– Аз ръка съм целувала на майка си, че ме е родила и създала като човек, и на баща си, че ми намери добър човек за съпруг, владико. Днес ръка не целувам на никого и на никого не се кланям! Не разбрах каква е причината за Вашето посещение.

Гостът се смути и не знаеше как да реагира. Изуми го реакцията и душевната сила в тази стара, крехка и дребна жена, със запазена красота, облечена в скъпа копринена черна рокля, с разкошна венецианска дантелена яка, с остър поглед и свободно разсипани по раменете ѝ посивели коси. Докато гостът пристъпваше от крак на крак объркан и не знаеше как да отговори, на чардака се появи Божура и го спаси от унижението. Девоичето постави до масата втори плетен стол, а Кераца Петрица тихо ѝ каза:

– Благодаря ти, дъще, и както вече ти казах – стой наблизо, та ако ми потрябва нещо – да си ми под ръка. – после спокойно се обърна към свещеника: – Заповядай, владико, седни. Почерпи се от гроздето – много е сладко и кажи с какво мога да съм ти полезна.

Епископ Леонтий мълчаливо се отпусна в стола край масата и чудейки се как да започне, тихо промърмори:

– При теб, господарке на Карвуна, ме праща дядо Методий.

– Всъщност за какво става дума? – попита Кераца Петрица и посегна към гроздето в кошничката пред себе си на масата.

– Близко до Варна, в красива местност северно от града, в скалите има изкопани килии и постепенно е създаден

манастир, господарке. Монасите, днес са около тридесетина души. Те си го нарекли „Свети Спас“ – от „Христос Спасител“. Кога и от кого е основан не е известно, много векове са минали от тогава, но с дядо Методий искаме да го разширим и да създадем по-добри условия за живот на монасите, а това ще привлече и повече миряни. Светата обител не е ремонтирана от много години – монасите пари нямат, а и никой не им е помагал. Именно затова съм тук, господарке – да ни помогнеш в святото дело.

– Какво точно искате на правите там, в този манастир, и колко злато ще ви трябва?

– То планове много, ама докъде ще стигнат парите ... – въздъхна епископ Леонтий.

– Ти ми разкажи за плановете и нуждите на манастира, пък за пари ще говорим след това. – усмихна се стопанката и пак посегна към гроздето на масата.

– Съгласен. – кимна гостът с разбиране и продължи: – Първото, което искат монасите е да се разшири и изографиса наново манастирският храм. Сега е тесен и нисък, а стенописите са така избелели, че почти не си личи кой е светецът на иконата. Същото се отнася и за малкия параклис и църквата за заупокойни молитви. Лошото им състояние прави впечатление на поклонниците, които посещават манастира и те с право роптаят срещу нас, че не правим нищо по въпроса.

– А, то да е само там! – махна с ръка владелката на Карвуна.

– Така е, господарке, затова искаме да започнем този ремонт. Отделно от казаното, ако е възможно и стигнат парите – искам да ремонтираме и обновим и магерницата, където се приготвя храната за монасите.

– Така като те слушам – сякаш ще строим нов манастир. – усмихна се широко домакинята. После неочаквано извиси глас: – Божура, детето ми, тук ли си?

Девоичето веднага излезе от стаята в дъното на чардака, поклони се на своята господарка и мълчаливо зачака нейните нареждания.

– Подготви за владиката южната стая за гости, запали и камината, че вече взе да застудява. После кажи на Парушка да се погрижи за обяда на госта, а на мен нещо полеко. Ама преди да слезеш – ела да ни кажеш, че стаята е готова. – изреди поръчките си Кераца Петрица и после се обърна към своят гост: – Подробно за ремонтите и нужните средства ще говорим на вечеря, но сега аз искам да те помоля за нещо.

– Стига да мога – ще го свърша, господарке. – тихо и с готовност отвърна епископ Леонтий.

– Тук, в Карвуна, има едно младо момче – Добротица, брат е на моя зет, здраво и умно дете. Е, не е дете де, пораснал е вече – почти на 18 години е, ама аз тъй си му викам. Писмо и четмо вече знае, но искам да го вземеш за свой ученик. Да го научиш на гръцки – писмено и говоримо, и то отлично. Момчето е умно и самоуверено, има хляб в него, но искам ти да го подготвиш – ще го учиш на всичко и най-вече на това, как се управлява държавата и каква е нейната организация. Ти познаваш добре Константинопол и императорския двор – искам, ако това момче някой ден се окаже там, да знае как да се държи, да има говора и обноските на роден за господар и на никого през ум да не му минава, че произхожда от обикновен род на малък български град. Искам да му вдъхнеш вяра в собствените сили и самочувствие на владетел. Ще се справиш ли?

– Тежка и отговорна задача, господарке. – изненадан от молбата поклати глава гостът.

– Прав си, но вярвам, че ще се справиш. Имам намерение да предам властта над Карвунската земя на зет си Балик, но дъщеря ми роди две момичета и той няма на-

следник. Така че след време Балик ще го наследи именно Добротица, и искам тази земя да се управлява от умен и просветен господар, който да държи властта със желязна ръка. Искам да бъде уважаван от всички свои съседи и да бъде приеман за равен с тях.

– Как ще го уча, господарке, ако не е при мен постоянно?

– Именно, искам да го вземеш при теб във Варна. Ще живее в твоя дом, ще се храни на твоята трапеза и всеки един миг с теб ще е за него нов урок. Искам да го приемеш и да се грижиш за него като свой син. Всички разходи са за моя сметка. Ти имаш богат опит от живота си в Константинопол, от контактите с императора и хората от двореца, който искам да му го предадеш и да го подготвиш за владетел.

– Разбрах всичко, господарке. – отрони тихо Леонтий.

– Има и още нещо – той ще е моите очи и уши в ремонта на манастира. Златото ще е у него и той ще плаща всичко. Ще го водиш със себе си и ще обясняваш какво и защо се прави и ако той е съгласен – ще плати, ако не – не! Така хем ще се учи да работи с различни хора, хем ще научи цената на парите. Той ще ми докладва всеки месец за свършената работа и изразходваните средства, а това за него ще бъде урок по носене на отговорност.

В дъното на чардака се появи Божура, поклони се и преди да успее да каже нещо, владетелката я прекъсна:

– Готово ли е всичко, детето ми?

– Да, господарке.

– Добре. – махна с ръка домакинята и се обърна към своя гост: – Прости, владико, че те задържах толкова време. Знам, че си уморен, а и времето за обяд премина. Божура ще ти покаже стаята, а на вечеря ще обсъдим останалите подробности за манастира. Сега се сецам и за още нещо – след два дни е Архангелова задушница и те моля

да останеш да ми погостуваш и да водиш панихидата за душите на починалите в нашия храм в града. За всички от Карвуна ще е голяма чест, владико, ти да прочетеш молитвата за близките им.

– Благодаря за поканата, господарке. Наистина и за мен ще е голяма чест да водя службата за този голям празник.

– Добре, разбрахме се, а утре ще предупредя отец Григорий – нашия храмов свещеник и ще ви организирам среща, за да се разберете двамата за службата.

Л Е Т О П И С

КАК ИЗМАИЛТЯНИТЕ БАСТИСАХА РОМЕЙСКАТА ЗЕМЯ И ВСИЧКИ СЪСЕДНИ НАРОДИ

Слава на създателя Господа Бога наш, който със своята мъдрост е създал Всичко – небесата и земята, и морето, и онова, което е в него.

По Волята на Отца и Светия дух биде наченото писането на тази книжица в дните на благочестивия Константин Драгаш Палеолог, император на Източната Римска империя в Христа Господа наш, в преславния и честен Студийски манастир „Свети Йоан Кръстител“ на християнската столица на света, та да се знае и помни как дойдоха измаилтяните и бастисаха ромейската земя и всички съседни народи и люти и скръбни дни настанаха. Писах за прежни времена по стари писания, за днешните от това което виждам и чувам от очевидци, та да знаят тези след нас как Всичко е било.

Наченах и ще пиша докато ми държат силите и Бог ме търпи на земята.

Амин.

Лето господне 1049-то от рождението на Христа.

Никой днес не знае от къде се появиха тези племена по източните граници на империята, но в старите хроники е записано, че на 19 септември от лето господне 1049 в битката при Капетра неверниците били над 100 000 души под командването на Ибрахим Алим паша. Ромейските войски командвал българина Аарон – наречен в писанията «човек с хладен ум, мъдър и изкусен воин» и от царски род бил. Ромейските легиони разбили измаилтяните и голяма сеч била.

Но това не ги спира и през следващите години те продължават на запад. Господарят наш тогава благочестивия Роман Диоген събрал войска и храбро се изправил срещу тях. Битката се случила на 19 август от лето господне 1071 край Манцикерт и християните претърпели жестоко поражение, хиляди мъже погинали и дано Бог се е смилил над душите им.

Само за около петдесет години неверниците успяват да стигнат чак до Егейско море, и не стига това, ами и започват да завладяват и нашите острови – Хиос, Лесбос, Фокея и др. Възгордяват и наченали и военен флот да строят и даже и Царския град да заплашват.

Тогава Бог реши да ги накаже и ни прати на помощ кръстоносците от запад и империята си върна Никея и Егейското крайбрежие.

Глава втора

През пролетта на 1335 г. цар Иван Александър издаде грамота, с която възложи управлението на Карвунската земя на Балик, като му даде и титлата севаст. В документа царят разпореди и, че новият владетел е задължен да се консултира с деспина Кераца Петрица по всички въпроси от международен характер. Знаейки добре кой стои зад гърба му, цар Иван Александър не се интересуваше от действията на севаст Балик в Карвуна.

По съвет на Кераца Петрица, Балик изпрати до всички балкански владетели писма, с които ги уведомяваше за смяната на властта в Карвуна. „Отговори не чакай – това е просто форма на уважение към тях, а и да научат за тебе.“ – промърмори старата жена.

Изненадващо, след няколко месеца в Карвуна пристигна пратеник от Ликостомо – главната твърдина на Генуезката република по Западното Черноморие. Освен редовните благопожелания към новия управител на Карвунската земя в писмото си изразяваха и надежда, че и за в бъдеще техните търговски кораби ще имат свободен достъп до нейните пристанища. „Нали знаеш какво са казали старите гърци по този повод – „Не вярвай на данайците дори и когато ти носят дарове!“ – бе лаконичният коментар на деспина Кераца Петрица и се оказа права.

Знаейки за военната слабост на Балик и, че цар Иван Александър си има достатъчно грижи с византийския император Андроник III Палеолог и турците по южните гра-

ници на България, с чичо си Белаур във Видин и с унгарците на запад, те започнаха експанзия по западния бряг на Черно море. Генуезците разполагаха с голям морски флот и необезпокоявани от никого и без разрешение на управителя на Карвунската земя, само за няколко години изградиха няколко силни бази северно от Калиакра.

Техните кораби се появиха и в залива на Кранея с явното намерение да изградят и там своя фактория и тогава Кераца Петрица направи добре примерен дипломатически ход. През пролетта на 1336 г. изпрати послание до папа Бенедикт XII с изявлението, че не желае повтаряне на конфликта с Генуа от 1315 – 1316 г. и предложи да приеме католическата вяра, а в отговор папата да забрани на генуезците и венецианците да изграждат без разрешение свои представителства южно от Томи. Във Ватикана предложението бе прието с акламации и с твърдото убеждение, че чрез майката си осигуряват влияние над българския владетел в Търновград. След размяна на нови писма със съответните гаранции и от двете страни, през пролетта на следващата година в Карвуна пристигна настоятелят на катедралата „Св. Франциск“ в Ликостомо, заедно с няколко свещеници. Всички заедно отслужиха службата и покръстиха Кераца Петрица в католическата вяра. С лично писмо от 13 юли 1337 г. папа Бенедикт XII поздрави Кераца Петрица за предприетата стъпка и с други писма до владетелите на Венеция и на Генуа им забрани да изграждат нови бази по западния бряг на Черно море. За тях писмата на папата нямаха задължителна сила, но никой не искаше да го има за враг и експанзията на Генуа на юг от Томи бе прекратена.

През пролетта на 1340 г. Кераца Петрица се разболя. Уж беше една обикновена настинка от променливото време и постоянните мъгли по брега на морето, а остана в лег-

лото на грижите на Парушка повече от двадесет дни. Беше забранила на други освен нея да влизат стаята ѝ и днес тя за първи път я изведе на слънце на чардака.

Божура донесе горещ билков чай и когато я видя колко е отслабнала, ръцете на девойчето се разтрепериха, а от очите му рухнаха сълзи.

– Защо плачеш, детето ми? – усмихна се измъчено старата жена. – На, жива съм още. Явно Бог е решил, че още не ми е дошло времето да ме прибира в царство си небесно.

– Много си отслабнала, господарке! – изхлипа девойчето. – Толкова си се променила, че чак не мога да те позная!

– Е, да, така е. – изпъшка Кераца Петрица и внезапно се задави с мъчителна кашлица, после отпи от чая и след като се успокои, тихо и с кисела усмивка отрони: – Сега двете с Парушка ще ме гледате като бебе и ще ме захранвате със силна храна, та белким се изправя на крака по-бързо. Стой наблизко детето ми, да мога да те извикам, че то вече и глас нямам.

Кераца Петрица отново се замисли за бъдещето. Изпитваше постоянна умора, отпадналост и безсилие да се справи и с най-дребната работа. Висока температура беше отминала, но едва вчера от Парушка разбра, че в най-тежките моменти на боледуването на моменти е губела съзнание, което сериозно я стресна.

Балик се справяше добре като управител на Карвунската земя. „Нямам време за губене и трябва да му предам амулета.“ – мислеше старата жена. – „Трябва да реша и проблема с вярата, че наистина май не ми остава много време. Няма да умирам като католичка, я! Ако го допусна, мама направо ще ме пребие като се срещнем на оня свят!“

Кераца Петрица с труд вдигна високо треперещата си десница и Божура изникна в дъното на чардака.

– Намери Манол, детето ми. – отрони с измъчен глас старата жена и продължи: – Да прати веднага някой да из-

вика Балик. Да дойде сега, че утре – я камила, я камиля, може и да не съм жива вече.

Едвам сдържайки хлипанията си, Божура се спусна устремно по стълбите и префуча през кухнята, сподирена от учудените погледи на жените около огнището. Излязла навън, хукна към сградата на войниците.

Два часа по-късно севаст Балик, задъхан от ездата и бързането по стръмното стълбище, излезе на чардака и още на втората крачка замръзна – деспина Кераца Петрица се беше отпуснала на плетения стол, едната ръка лежеше на масата, другата висеше надолу, а главата ѝ беше неестествено килната назад. „Боже, нима...“ – проблесна през съзнанието му. Стреснат и вътрешно напрегнат, предпазливо се наведе над нея и като чу хриповете в дробовете при неравномерното дишане бавно се изправи и се прекръсти с благодарност към Бога, че старата жена бе просто заспала.

Страхувайки се да не я събуди, мъжът бавно се обърна и се отправи навътре в сградата.

По-късно Балик излезе на чардака, носейки голяма сребърна чаша горещ чай и плетен стол. Среден на ръст и наедрял с годините, с дълги до раменете прошарени коси и с добре оформена къса брада, управителят на Карвунската земя бе облечен в копринен кафтан, стигащ малко под коленете му. Със сядането Балик разкопча дрехата си и отдолу се показва бяла везана риза, ушита от най-фино ленено платно.

Деспина Кераца Петрица се размърда, отпи от чашата и като го видя, промърмори:

– Отдавна ли чакаш? Аз май съм заспала, а? Ми то като се замисля, така спокойно не съм спала от доста дни. – после махна с ръка: – Хайде, ела тук, че имам много неща да ти казвам.

Балик премести стола си край масата и тихо и почтително каза:

– Слушам те, господарке.

Неин зет вече повече от двадесет години, той добре знаеше кой го направи управител на Карвунската земя и никога не си позволи да се обърне към нея с „майко“ или „бабо“, а винаги и единствено с „господарке“ и очевидно бе, че и тя нямаше нищо напротив.

За негова изненада, старата жена бавно разкопча найгорните копчета на черната си рокля, бръкна в пазвата си. Бавно и внимателно извади бял амулет, привързан на тясна кожена лента. Прехвърли лентата през главата си, приглади косата си, вгледа се в амулета и внимателно го постави на масата.

– Първо да ти обясня за амулета. – отпи от чашата си, прокашля се и започна своя разказ: – Било е в стари времена, още когато българското племе било в степите северно от Черно море, а столицата била във Фанагория. Пристигнал търговски керван и се установил край града. Десетина дни стояли там и спокойно търгували с нашите търговци, когато един ден техен пратеник се явил в двореца на кан Кубрат и поискал среща на техния водач с нашия владетел. След няколко дни тя се състояла и за изненада на кан Кубрат, чужденецът поискал да му подари този амулет, който виждаш сега на масата.

– И защо? – неволно отрони Балик.

Кераца Петрица, вглъбена сякаш изобщо не го чу, а тихо продължи:

– Непознатият казал, че амулетът има магическа сила. Изработен бил някъде на изток и незнайно кога от найскъпия бял нефрит, наричан още императорски. Показвал борбата между доброто и злото, изобразени от сокол и жерав. Според техните вярвания, жеравът живеел по хиляда години и бил символ на дълголетие и безсмъртие, на вечния живот. Листата от лотос под птиците пък били

алегория на чистота, плодородие и свята сила. Чужденецът обяснил, че амулетът му бил подарен от някакъв източен мъдрец да го пази по дългия път. „Много друмища пребродих, господарю, през земите на разни народи минах, но нямах никакви проблеми.“ – казал търговецът, и продължил: „Снощи ми се яви на сън монахът, който ми го даде и каза, че Небесните сили искали амулетът да остане при теб, за закрила на твоя народ. Длъжен съм да изпълня неговата воля и затова сега съм пред теб.“

Остър пристъп на кашлица разтресе старата жена, а от раздиращата гърдите болка очите ѝ се изпълниха със сълзи. Балик скочи на крака, смутено се зачуди как и с какво да помогне, но кризата бързо отмина. Кераца Петрица бавно отпи от чая си, прокашля се за да прочисти гърлото си и избърса внимателно насълзените си очите с копринена кърпичка. После махна с ръка на зет си да сяда и тихо продължи:

– Кан Кубрат не вярвал много на такива неща, но приел амулета с благодарност, дарил богато търговеца и го отпратил по живо, по здраво. После се замислил какво да го прави и накрая го дал на сина си Аспарух. Защо точно на него – днес никой не може да каже, но явно така му било писано, както се казва. Вероятно защото по това време е бил най-млад – тогава е бил още момче. Всъщност не знам – аз просто така си мисля, че бащата е искал да дари с небесната закрила най-малкия си син, нали най-малкото ти дете винаги ти е най-мило. Амулетът е доказал силата си през вековете – било е време, когато едновременно е имало четири Бългarii – Стара Велика България, Волжка България, нашата Дунавска България и България на кан Кубер в Керамисийското поле в Македония, но до днес е оцеляла само тази, където е амулетът. Аспарух не се разделял с него и постоянно го носел на врата си, под ризницата.

Свалил го един единствен път – вероятно поради някакво предчувствие, и го предал на върховния си жрец преди да тръгне на война с хазарите. Там загива в битка, но България е жива и това е неговото посланието и до днес – Родината ни да е над всичко, дори над собствения ни живот.

Балик сякаш бе спрял дори да диша, а Кераца Петрица замислена дълбоко, замълча за момент и после продължи:

– След смъртта на кан Аспарух и до днес амулетът се държи от пазители, а не от върховния владетел. Как е попаднал в мъжа ми, Бог да го прости, не зная, а и той никога не ми каза. Разказа ми веднъж неговата история, но от кого го е получил не спомена. Явно Бог е искал амулетът да пребъде през вековете, защото когато се удави и го погребвах край Варна, той си стоеше на врата му, под дрехите. Аз съм пазителката на тайствения дар от този ден, сега го предавам на теб, а на кого ще го предадеш ти след време – решаващ сам. Важното е амулетът да се запази за да я има България вечно.

Деспина Кераца Петрица замълча потънала в своите спомени, а Балик не знаеше какво да каже. Поклати глава и след няколко мига попита:

– Мога ли да го взема и да го разгледам?

– Разбира се, той вече е твой и отговорността за него е твоя. – каза старата жена.

Балик повъртя амулета в ръцете си, разглеждайки го най-внимателно и, невярващ на чутото, тихо попита:

– И искаш да ми кажеш, че това малко парче нефрит, макар и красиво изрязано и украсено, е защитавало България през вековете?

– Няма никакво значение какво мислиш и в какво вярваш, просто фактите са такива. Помисли – колко Българии има днес, а колко са били. През какви тежки битки и изпитания е минал народът ни, но винаги е възкръсвал

като феникс от пепелта. Ромеите са ни поробили, но сме се възродили като държава. Днес империята е на прага да изчезне под ударите на турците, но нас ни има отново. По волята на небесата може и нас да покорят, но помни ми думата – ако амулетът оцелее, значи ще се съхрани и българският дух, а той ще възроди родината ни и България ще я има вечно. Вече ти казах – няма значение в какво вярваш, важно е Родината ни да я има. Аз да не би да вярвах в католицизма, че го приех – глупости! Направих го за да защитя интересите на страната си и папата взе, че ми повярва! – нареждаше тихо старата жена, гледайки го право в очите. Накрая, повишавайки тон, каза: – Това е моето решение и така ще бъде. Заклевам те, като пазител на амулета, да стоиш всичко възможно, дори и с цената на живота си, той да остане невредим и независимо в какво вярваш, да спазваш свято завета на кан Аспарух – България е над всичко. Това е твоята съдба от днес до сетните ти дни.

Севаст Балик потрепери от думите на старата жена. Бавно стана от стола, с треперещи ръце праметна през главата си тясната кожена лента, прибра внимателно в пазвата си амулета и с дрезгав от възмущение глас, отрони:

– Заклевам се, господарке! Амулетът ще бъде запазен и вярвам, че каквото и да се случи – България ще я има вечно.

– Добре, не очаквах и друго от теб. Ти си сериозен мъж и вярвам, че ще спазиш клетвата си. – каза тихо Кераца Петрица и като махна с ръка, продължи: – Сядай сега, че имам още нещо да ти казвам.

Севаст Балик се отпусна на стола си и отрони:

– Слушам те, господарке.

– Искам, сега като се прибереш долу, в Карвуна, веднага да напишеш едно писмо до дядо Методий във Варна, че аз вече не виждам добре, а и ръцете ми треперят. Ще го уве-

домиш, че съм решила да се върна в православната вяра и да се оттегля в манастир. Решила съм да се установя в манастира „Свети Свети Константин и Елена“ край Варна. Била съм там, харесва ми, местността е красива и климатът е мек. Правила съм им дарения и се надявам да ме приемат за монахиня. Искам там да приключа земните си дни в молитви към Бога и дано Той да прости греховете ми.

Старата жена пристигна в манастира след месец, доброволно придружавана от вярната си Парушка, която категорично заяви, че няма сила, която да я задържи в Карвуна и ще се грижи за своята господарка до сетните ѝ дни.

Владиката бе вече стар и болен и службата по връщането в православната вяра проведе игуменката на манастира в съслужение с всички сестри, а Кераца прие монашеското име Теофана.

Деспина Кераца Петрица почина в ръцете на Парушка в късната есен на 1340 г. и бе погребана в двора на манастира.

Лето господне 1155-то от рождението на Христа.

През тая година начело на измаилтяните заста нал Килидж Арслан. Самозабравил се той и тръгнал отново срещу ромейската земя, но Бог бил на наша страна и през 1159 г. боголюбивият император Мануил Комнин го разбива многократно. Неверникът бил принуден да проси мир и след две години пристигнал лично в Константинопол с много обещания и скъпи дарове.

Като честен човек, повярвал му господарят наш, ама неверникът го измамил и само за няколко години завладял напълно Кападокия и цяла Армения.

През лето господне 1176 от рождението на Христа наченал благочестивият император Мануил нова война срещу измаилтяните, ама заради греховете наши Бог изоставил християните. В битката при Мириокефалон на 17 септември 1176 г. ромеите били тотално разбити. Казват, че планини от трупове имало, реките почервенели от кръв, безчет били избитите и само Бог знае колко люде загинали при тази битка, а господарят наш бил принуден позорно за проси мир.

Глава трета

Император Андроник III почина на 15 юни 1341 г. и гражданската война избухна с нова сила. Тронът беше наследен от невръстния му син Йоан V Палеолог, а сенатът назначи регентство в състав – императрицата-майка Анна Савойска и военначалниците Йоан Кантакузин и Алексий Апокавк.

Мегадука Алексий Апокавк скоро почина и Анна Савойска остана сама срещу претендента за трона Йоан Кантакузин, а отношенията между двамата се обтегнаха до краен предел. Тя го обяви за враг на империята и заповяда да се предаде, а неговият отказ даде началото на нова гражданска война във Византия.

Войската бе под командването на Йоан Кантакузин, а Анна Савойска бе принудена да търси съюзници.

Единственият, който се ангажира с пряка военна подкрепа бе севаст Балик. През пролетта на 1346 г. той сформира отряд от 1000 конници и под командването на братята му Добротица и Теодор, ги изпрати на помощ на Анна Савойска. На 12 юни 1346 г. в битка край Силимврия Добротица бе обкръжен и разбит, като едва успя да се измъкне от плен, а брат му Теодор загина в боя.

Анна Савойска ясно си даваше сметка, че Добротица няма шанс с малкото си конници да се противопостави успешно на легионите на Кантакузин, но той просто бе нейният последен шанс.

Поредната гражданска война в империята завърши без победител.

На следващата година Йоан Кантакузин бе обявен за съимператор заедно с малолетния Йоан V Палеолог и му даде дъщеря си Елена за жена. Управява с него до 1354 г., когато бе принуден да абдикира и да се оттегли в манастир.

През 1351 г. Йоан Кантакузин най-после успя да прогони Анна от Константинопол. Тя се установи в Солун и десетина години живя там, после се замонаши в манастира „Свети Безсребреници“ под името сестра Анастасия. След продължително и тежко боледуване тихо угасна в късната есен на 1365 г.

Спечели Добротица.

Харесала младия и образован българин, след разгрома му при Селиврия Анна привика протезето си обратно в Константинопол и с цел да го запази в обкръжението си, му предложи за жена Елена – една от красавиците от нейната лична свита. Младата дама бе дъщеря на мегадука Алексий Апокавк и внучка по майчина линия на стария император Андроник II. Добротица веднага видя, че това е неговият шанс да стане част от висшето общество в империята и даде своето съгласие, а младата дама бързо успя да се настани в сърцето му. Чрез брака си с красивата Елена той стана член на императорското семейство на Палеолозите и императрицата го дари с титлата деспот, а в края на 1346 г. го направи управител на важната черноморска крепост Мидия.

Добротица бе верен на дадената дума на императрица Анна и се възпротиви на връщането на Йоан Кантакузин в Константинопол. Младият деспот събра войска и през 1347 г. започна да опустошава околностите на Константинопол. Йоан Кантакузин бе принуден да му обърне специално внимание и лично пое ръководството на военната операция срещу отцепника. Добротица бързо оцени, че няма никакви шансове да се противопостави успешно на

елитните тагми на Йоан Кантакузин, призна се за васал на новия император и му предаде Мидия.

Императорът, вместо да го накаже за действията, покорен от харизмата и обаянието на Добротица, потвърди титлата му деспот и всички права и привилегии и го остави като управител на Мидия.

Отстъпвайки на молбите на младата си и бременна съпруга, през 1350 г. Добротица се оттегли заедно със семейството си в личната резиденция на Алексий Апокавк – крепостта Епиват на брега на Мраморно море, в района на Силимврия.

Спечелиха и настъпващите от юг турски войски. Ожесточената гражданска война съсипа окончателно Византия. Двамата претенденти за властта, вместо да защитават империята от турските племена, сами ги канеха за съюзници в борбата на единия срещу другия. Турците пристигаха, но не се намесваха решително на ничия страна, а грабеха и убиваха мирното население и се заселваха в Южна Тракия.

Походът им на север – към България, вече бе просто въпрос на време.

Деспот Добротица поддържаше постоянна връзка с брат си Балик. През пролетта на 1354 г. в крепостта Епиват пристигна пратеник с известие, че брат му вече е стар и болен, затова го кани да поеме властта в Карвунската земя. Месец по-късно от брега на Мраморно море на север пое голям керван от каляски и тежки каруци, охранявани от триста тежко въоръжени конници – наемници, платени от семейството на Елена. В началото на юли керванът пристигна в Карвуна и деспот Добротица със семейството си се настаниха в опустелия от години дом на деспот Срацимир и Кераца Петрица.

В малката крепост завариха остарелия вече управител Манол и неговото семейство, които бяха останали да жи-

веят и стопанисват дома с разрешението на управителя на Карвунската земя.

Балик извика брат си в бащиния им дом в Карвуна. Разказа му легендата за нефритения амулет и завърши с думите на Кераца Петрица – „Няма значение в какво вярваш. Важното е амулетът да оцелее на всяка цената, защото България е над всичко и наш дълг е тя да пребъде през вековете.“ Добротица просто кимна с глава, окачи на врата си амулета, прибра го внимателно в пазвата си и тихо отрони – „Ще бъде, батко, заклевам се!“

В края на същата година севаст Балик почина. През януари 1355 г. цар Иван Александър издаде хрисовул, с който потвърждаваше правото на деспот Добротица да наследи брат си севаст Балик като управител на Карвунската земя и му даде пълна свобода при вземането на решенията като владетел на областта.

Пролетта беше в разгара си. Морето сякаш бе заспало под слънчевата ласка, а вълните лениво се плискаха на пясъчния бряг.

Двойка лястовици излизаха и изчезваха на някъде, после пак се връщаха и явно си търсеха място за новото гнездо, ама спореха още кое място е по-добро.

На моравата пред сградата си играеха на войници две хлапета – братята Тертер и Иванко. Размахали дървени мечове, те се нападаха, гонеха, смееха се и се караха на странна смесица от български и гръцки език. Тертер бе роден в Мидия, а Иванко в крепостта Епиват и двамата първо проговориха на гръцки език, а след това от баща си Добротица научиха българския. Но майка им Елена упорито отказваше да проговори на български – „Не ми е необходим! С кого да си говоря на български?“ – повтаряше винаги, когато съпругът ѝ настояваше за това.

Седнал на любимия плетен стол на Кераца Петрица, Добротица преглеждаше документите на пристигналите в пристанището на Карвуна венециански кораби и не усети излязлата на терасата и приближила до масата Елена.

– Искам да поговорим по един въпрос. – тихо каза тя, и попита: – Имаш ли време сега, или да дойда по-късно?

– Не, защо, може и сега. – отговори Добротица. – Седни тук, а аз ще донеса нов стол от стаята.

Седна край масата и тихо попита:

– Слушам те. За какво става дума?

Елена бе харесала младият българин още на първата им случайна среща в залите на двореца „Вуколеон“. С топли галещи очи и разтапяща душата ѝ усмивка, с тази странна малка и остра брада, със свободно разсипани по раменете му гарваново черни къдрици, Добротица остана в сърцето ѝ завинаги.

– Когато дойдохме миналата година и се настанихме тук, ти сам каза, че това е временно. Сам виждаш – измъчихме се тази зима в това тясно и неудобно жилище. – започна Елена, после помълча и тихо продължи: – Съгласна съм, че тогава нямахме друг избор. Решението ти да оставиш бащиния си дом на брат си Балик и на децата му бе правилно. Мисля, че дойде времето да помислим и за дома на нашите деца. Още повече, че есента пак ще ставаш баща и ще си имаме ново бебе, а за неговото отглеждане просто няма нормално място!

Добротица не бе изненадан от казаното от съпругата му. Сам виждаше, че сградата бе тясна и неудобна за неговото семейство, свикнало на разкоша на Константинопол и крепостта Епиват. Напомнянето за новата бременност на Елена го разчувства и той се пресегна през масата, пое нежно двете ѝ ръце в силните си длани и гледайки я влюбено, тихо отрони:

– Добре, съгласен съм мамо, че тук не е удобно, но какво предлагаш – да разширим тази сграда или да строим изцяло нова?

– Мислих по това. Не виждам как ще я разширим по наш вкус – в тази малка крепост просто няма достатъчно свободно място. Да не говорим и, че шест-седем каруци още стоят под навеса, там долу, натоварени с мебели, за които просто няма място. Бебето отначало ще е при нас, а после, като отрасне, къде ще му е стаята? – отговори веднага Елена, и очевидно предварително подготвена за този въпрос, разпалено продължи: – Знам, че нямаме възможност да построим дворец, като този в Константинопол, но като в крепостта Епиват – можем. Отделно от това – ако решим да разширяваме тази сграда, докато работят майсторите ние къде ще живеем? Хайде остави нас – мен, децата, слугите, ами ти къде ще посрещаш чужденците, как ще си вършиш работата. Ти си самостоятелен държавен глава на Карвунското деспотство. Виж, че и цар Иван Александър почти същото казва в хрисовула си до теб след поемането властта в Карвуна. Ти си Палеолог – член си на владетелската династия в Константинопол, и си деспот, втори по ранг след императора, и не ти подхожда да приемаш своите гости на поляната. Трябва ти официална зала, приемна за чуждите пратеници.

– Е да, така е, права си! – разпери ръце с кисела усмивка Добротица. – Но като си спомня двореца на баща ти, лека му пръст и дано Бог прости греховете му, как си представяш ние да построим нещо подобно?

– Мислила съм и по това. – усмихна се и Елена. – Първо, в ония каруци, за които споменах, има цял сандък със злато. Даде ми го като зестра мама, като ме изпращаше от дома. До сега не ти бях споменавала за него, но ето, че му дойде времето. Второ, мисля си за строителството да изви-

каме няколко майстори от Константинопол. Ще пиша на моите роднини да ги подберат и ще ги помоля и за малко злато за строежа на новия ни дом. Знам, какво за тях означава „малко“ и съм сигурна, че ще ми пратят колкото за цялото строителство!

– Цял сандък със злато! – учудено вдигна вежди Добротица. – Или искаш да кажеш сандъче?

– Сандък – правилно си чул! Е, не е чак като тези на халифа Харун Ал Рашид в неговата съкровищница, но си е сандък. – засмя се с глас Елена. – Двама души с труд го домъкнаха до каруцата и го скриха под мебелите, които после натовариха върху него. Нали не си забравил, че баща ми бе един от най-богатите хора на империята?

– Не съм, а ти явно си мислила от рано за всичко и от мен сега се очаква просто да кажа „Да“! – развеселен от новината за златото каза Добротица. – Решила ли си къде ще бъде новият ни дом?

– Не, очаквам ти да го избереш и да ми го предложиш. Имам само едно условие – да е на брега на морето. Просто така съм свикнала – от дете живея на брега и не мога да си представя, че като се събудя сутрин няма да виждам пред прозореца си море.

Слънцето току що се беше подало над хоризонта, когато се отвориха вратите на крепостта на върха на хълма над Карвуна и от нея бавно излезе малък керван. Добротица и Елена потеглиха на оглед на морския бряг на север, разположени удобно в своята каляска. Следваха ги две тежки каруци с храна, вода и една голяма шатра за всеки случай. Придружаваха ги двайсетина конници от охраната, а сред тях бяха гордо изправени Тертер и Иванко, на които баща им разреши да яздят през цялото време.

– Направо ще се убият от умора от това яздене цял ден. – разтревожи се Елена.

– Е, нали ще стават мъже! – усмихна се Добротица. – Пък и във всеки един момент могат да се преместят при нас, в каляската.

Керванът бавно и внимателно се спусна по стръмни-ната от крепостта до Карвуна. Прекоси града и после пое по прашния и тесен крайбрежен път на север. Елена с жив интерес оглеждаше всичко – от странните за нея високи и бели скали, до околните гори – толкова гъсти и така оплетени от пълзящи растения, че дори и слънчевите лъчи не можеха да проникнат до земята. Спираха често, за да се наслаждават на красивата природа и след като решаваха, че и тук не е подходящо място за новата резиденция, продължаваха напред.

Вече бе обяд, когато стигнаха до малък град, живописно пръснал своите каменни къщи по двата ската на него-ляма долина, красиво спускаща се от равнината към море-то и завършваща там с хубав залив. Елена поиска да слязат до морето и керванът бавно пое по тесния път, следващ криволичещата река.

Появата на конници и охраняваните от тях карета и каруци си беше събитие за жителите на градчето и мно-го скоро от всички страни заприиждаха край пътя хора, които с нескрито любопитство се взираха в двамата благо-родници, седнали в каляската. Тертер и Иванко, със зачер-вени от вятъра бузки и стиснали здраво юздите с малките си ръчички, гордо яздеха непосредствено след каретата на родителите им.

Градчето скоро остана зад гърба им и малко след това излязоха на морския бряг. Морето блесна пред тях с цялата си красота, а привързаните на пристана рибарски лодки кротко се полюшваха под ласките на вълните. Реката весе-ло се провираше през обраслите с високи храсталаци бре-гове, прорязваше златния пясък на широкия плаж и бавно сливаше своите води с тези на морето.

Елена, без да каже и дума, слезе внимателно от каретата и необръщайки никакво внимание на финия бял прах и пясъка, покриващи елегантните ѝ пантофи, се отправи към голям люляков храст, буйно разцъфнал на брега реката. Отчупи внимателно няколко от тежките виолетови цветове и замечтано зарови лице в букета, вдишвайки от техния силен аромат. После бавно се върна до каретата и като вдигна поглед към Добротица, тихо отрони:

– Такъв люляк имаме в крепостта Епиват и като малка пролетно време много обичах да се крия под него и да слушам песента на птиците в парка. Представях си, че съм горска фея, а ароматът на люляка и песента на птиците са единствено и само за мен.

Тежък конски тропот прекъсна спомените ѝ. Всички се обърнаха към градчето, от където препускаше забързан конник. Охраната веднага се развърна, обкръжиха каляската на Добротица и извадиха мечовете, готови за тяхната защита.

Конникът приближи и всички видяха, че е мъж на около петдесет години, със здраво телосложение, широка брада, падаща на гърдите му и привързани на дебела плитка посивели коси. Облечен бе в груби шаячни панталони, разгърдена конопена риза и обут с ушити от необработена свинска кожа цървули.

На двајсетина крачки от войниците, непознатият закова рязко коня си, като го изправи на задните крака и ловко скочи на земята. Приближи бавно и с леко разперени силни ръце, давайки възможност всички да видят, че не носи оръжие. Спря на пет-шест крачки от кордона и високо каза:

– Не съм въоръжен. Искам да говоря с Вашия господар.

Десетникът се обърна с въпросителен поглед към Добротица, а той само махна с ръка и войниците от охраната се разделиха, правейки му път. Мъжът мина бавно през

тях, оглеждайки внимателно мъжа и жената през себе си и на три-четири крачки от каляската се отпусна на едно коляно и наведе покорно глава.

– Добре дошъл в нашата земя, господарю, и прости на нищожния си роб, че не знаеше за твоето посещение и не те посрещна както се следва на входа на града. – с гърлен глас и на отличен гръцки поздрави непознатият.

– Кой се ти? – попита спокойно и усмихнат Добротица.

– Козма съм, господарю, и съм управител на Каварна.

– Градът, през който минахме ли? – Добротица махна с ръка на конника да стане прав и продължи: – А теб кой те назначи за управител?

Мъжът се изправи бавно и с достойнство, поизтупа праха от панталона си, и отговори:

– Назначи ме севаст Балик, господарю, след като почина предишният ни управител, дядо Димитър, лека му пръст. Избра ме, защото знам четмо и писмо, а и хората ме уважават и слушат.

– Както виждам, ти и гръцки знаеш. Защо реши да говориш на гръцки с нас? Ти откъде научи езика в това малко градче – каза, че се казва Каварна, нали?

– Ами по дрехите, господарю. Реших, че сте от Цариград, а по тези земи много хора говорят гръцки. Баща ми, дано Бог се смили над душата му, беше свещеник и той ме е учил на буквите, а и на гръцкия. Градът ни е бил основан в прастари времена от гръцки преселници, нарекли го Бизоне и през вековете техните наследници са си запазили езика.

– Това е чудесно. – усмихна се Добротица, и продължи: – Но я ми кажи Козма, защо твоят град няма охрана и никаква крепостна стена.

– В тази равнина каквато и стена да се построиш, господарю, няма да те защити. Нашата крепост е ей там – на

носа. При нашествия там се крием. – отговори Козма и протегна ръка на север, към високите червеникави скали, изправени като непреодолима висока стена и протегнали се навътре в морето.

– Там? – учуди се Добротица. – Имали достатъчно място за хората?

– Има, господарю. То и сега има хора да живеят там, ама са много малко – я има двайсетина човека, я няма. Крепостта се нуждае от сериозен ремонт, нямаме и войници и дано не ни напада никой.

– Кажй му да ни заведе, да я разгледаме тази крепост. – прошепна Елена, навеждайки се към съпруга си.

Добротица я погледна, усмихна се, кимна с глава и после се обърна към Козма на български език:

– Аз съм деспот Добротица, брат съм на севаст Балик и след неговата кончина, сега аз съм владетелят на тази земя. Покажи ми тази крепост, Козма, и още нещо – как се казва този нос и крепостта на него?

– Ромеите наричат крепостта Акре, а носът е Калиакра, и за мен ще бъда огромна чест, господарю, да Ви заведе там.

– Ами, води ни тогава. – усмихнат махна с ръка Добротица.

Елена и Добротица останаха прехласнати от красотата на нос Калиакра и гледката на морския безкрай във всички посоки, от призрачния град от празни и строги каменни постройки, покрити с тежки каменни плочи, от загадъчните тесни улички, провиращи се между тях. Бързо решиха, че тук ще бъде новата столица на Карвунската земя и започнаха спор къде точно да бъде новата сграда за седалището на владетеля, коя от старите и изоставените да се събори, коя да се запази и укрепи, къде да са складовете и помещенията за войниците, как да се възстановят и укрепят.

пят крепостните стени. В късния следобед поеха обратно към Карвуна и пристигнаха по тъмно, уморени от дългия път, но и доволни, че откриха подходящото място за новия си дом.

Седнали край масата на терасата, дни наред спореха практически за всичко и накрая стигнаха до извода, че сами не могат да се справят и решиха, че им трябва помощ от Константинопол. След кратко обсъждане, Добротица написа писмо до патриций Данаил Адрамит – кумувал на тяхната сватба с Елена.

Като млад той беше наследил от баща си сенаторското си място, а след смъртта на император Андроник III Палеолог застана на страната на Анна Савойска и за благодарност тя го направи епарх на Константинопол. Безскрупулен и алчен, но и отличен администратор, патриций Данаил Адрамит не само се справяше отлично с управлението на огромния град, но и успя да натрупа голямо богатство. Йоан Кантакузин се наложи над Анна Савойска, но не пишна епарха – предпочете да има на своя страна стария патриций като фалшив приятел, вместо да го превръща в нов могъщ враг.

В разгара на летните жеги на 1355 г., в пристанището на Карвуна пусна котва лека византийска галера. Два часа по-късно Елена и Добротица заедно и с интерес четяха писмото от техния кум. Патриций Данаил Адрамит обясняваше, че им праща двама архитекти и петима майстори строители и каменоделци, както и, че на всички, включително и на екипажа на галерата, е платено за една година и кораба могат да задържат колкото им е необходимо. В края на писмото изрично посочваше, че по капитана им изпраща три хиляди златни перпери, надявайки се да стигнат за строежа на новата резиденция и ремонта на крепостните стени.

В средата на м. август 1355 г. в Карвуна се роди третото дете на Елена и Добротица. Не се наложи да спорят или умуват за името. Старата жена, помагала при раждането, избърсвайки ритуално измитите си ръце след проплакването на детето, се обърна към деспот Добротица и тихо отрони: „Честита дъщеря, господарю. Тя дойде на този свят с името си – днес е Рождество на Пресвета Богородица и е орисана от Бог да носи името Мария.“

Лето господне 1204-то от рождението на Христа.

През тази година кръстоносците, Вместо да Воюват с неверниците, обсадиха константиновия град. Отбраната ръководил господарят наш Константин Ласкарис, император на ромеите В Христа Бога наш, и брат му Теодор, ама Войската била малко и рицарите превзели града. Настанали дни на невиждан грабеж и страдания за народа. Християнин християнина убивал! Западните рицари три дни палели, грабели и убивали. Не пощадили дори църквите и манастирите, грабили и светите мощи и как търпеше това Господи?

От този момент започнал залезът на нашата империя.

